

Why nations don't go to war

En komparativ analys av Frankrikes och Tysklands
ställningstagande emot Irakkriget 2003

Abstract

USA:s president George W. Bushs planer på ett krig i Irak mottogs med blandade känslor av Europas ledare. Frankrike och Tyskland var två av de länder som tog täten för en stark opposition mot detta krig och deras beslut kom att orsaka en kris i de transatlantiska relationerna.

Syftet med denna uppsats är att analysera vilka faktorer som låg bakom Frankrikes och Tysklands ställningstagande, och klarlägga hur olika faktorer kan resultera i ett liknande beslut. Studien är av komparativ art och genomförs på de tre utrikespolitiska analysnivåerna internationell systemnivå, statsnivå och individnivå. Vår uppsats är en teorikonsumerande studie, vilket innebär att fallen står i centrum. Vi argumenterar för att Frankrikes beslut i större utsträckning var rationellt, i jämförelse med Tysklands, där valet till Förbundsdagen resulterade i ett villkorslöst, och på så sätt, mer opportunistiskt beslut.

Nyckelord: Irakkrisen, teorikonsumerande, komparativ metod, Frankrike, Tyskland

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemområde och avgränsningar.....	1
1.2	Syfte och frågeställningar.....	2
2	Teori och tidigare forskning	3
3	Metod och material	5
3.1	Komparativ metod.....	5
3.2	För- och nackdelar med komparativ metod.....	6
3.3	Material och källkritik.....	6
4	Analys av Frankrike och Tyskland	8
4.1	Internationell systemnivå	8
4.1.1	Soft balancing och det rationella Frankrike	8
4.1.2	Tyskland och liberalismens imperativ.....	10
4.1.3	Komparativ analys.....	12
4.2	Statsnivå	14
4.2.1	Den rationella beslutsprocessen	14
4.2.2	Val, valtaktik och villkorslöst nej	17
4.2.3	Komparativ analys.....	20
4.3	Individnivå	21
4.3.1	Chirac och arvet efter Charles de Gaulle	21
4.3.2	Den opportunistiske Schröder	23
4.3.3	Komparativ analys.....	25
5	Slutsatser	27
5.1	Avslutande diskussion.....	27
5.2	Fortsatt forskning	28
6	Referenser	29
6.1	Primärmaterial.....	29
6.2	Sekundärmaterial.....	29

1 Inledning

Relationen mellan USA och dess europeiska samarbetspartners Frankrike och Tyskland har historiskt sett varit relativt god. Det kalla kriget skapade ett behov av ett transatlantiskt förhållande, vilket lade grunden för ett multilateralt samarbete med gemensamma värderingar och normer. Sedan George W. Bush kom till makten har dock USA allt oftare agerat unilateralt och relationen länderna emellan har problematiserats.

Sommaren 2002 tillkännagav Bushadministrationen att man med militära medel ämnade stöta Baathregimen i Irak "unilaterally if necessary". Saddam Hussein sades utgöra ett hot mot USA:s säkerhet och misstänktes stödja terrornätverket Al Qaida. Denna kungörelse skapade oro bland de länder som stödde kampen mot terrorismen och orsakade en utdragen förhandlingssituation där kampen för diplomati och multilateralt samarbete stod mot en aggressiv amerikansk unilaterism. Diplomatien förlorade och i mars 2003 invaderades Irak.

Denna invasion var inte okontroversiell då flera av USA:s främsta allierade motsatte sig detta agerande. I Europa var det framförallt Frankrike och Tyskland som gick i spetsen för detta motstånd, vilka båda beslutade sig för att inte stödja USA:s intervention i Irak. Den transatlantiska relationen var tidvis kritisk och händelsen har gått till historien som Irakkrisen. Under kulmen av denna kris talades det till och med om förgiftade relationer. Vi ska härmed ägna denna uppsats åt att forska om omständigheterna och orsakerna bakom Frankrikes och Tysklands ställningstagande.

1.1 Problemområde och avgränsningar

Efter att den amerikanska vicepresidenten Dick Cheney i ett tal den 26 augusti 2002 på ett aggressivt sätt anbefallde en amerikansk invasion i Irak lät inte reaktionerna i Europa vänta på sig. Av de länder som starkast motsatte sig ett sådant unilateralt förfarande stod Frankrike och Tyskland. Av den tyska regeringen tolkades Cheneys tal som att USA skulle gå till krig mot Irak, oavsett vad USA:s allierade hade att säga. Frankrike däremot uppfattade talet mindre ovillkorligt och kom istället att ta en ledande roll i FN för att söka få USA att använda sig av mer fredliga metoder.

Vad var då orsaken till att två av USA:s viktigaste samarbetspartners valde att motsätta sig detta krig? Vad förklarar Frankrikes premiärminister Jacques Chiracs beslut att opponera sig mot den amerikanska invasionen? Vad fick Tysklands förbundskansler Gerhard Schröder, som tidigare ansetts vara pålitlig och trogen

USA och dess ideal, att så kategoriskt motsätta sig kriget? Att Tyskland, som historiskt sett värderat relationen till USA som oumbärlig, kom att ta ett mer kategoriskt avstånd än Frankrike, kan synas paradoxalt och märkligt. Detta puzzle är således intressant att undersöka, då det möjligtvis kan ses som ett paradigmskifte på så sätt att USA aldrig tidigare fått utstå sådan kritik för sitt internationella agerande.

1.2 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med denna uppsats är att med hjälp av ett antal olika teorier från de tre analysnivåerna inom utrikespolitisk analys söka svar på ovan ställda frågor. Utifrån våra teorier ämnar vi förklara de bakomliggande orsakerna till Frankrikes och Tysklands agerande. Orsakerna till detta utreds i en stegvis undersökning på den internationella system-, stats- och individnivån i respektive land. I förlängningen vill vi utröna de skillnader och likheter som finns mellan Frankrike och Tyskland på varje analysnivå. Fokus ligger således på dessa två fall och de orsaker som kan tänkas ligga bakom deras ställningstagande, snarare än på teorierna i sig. Våra konkreta frågeställningar lyder:

- Vilka orsaker låg bakom Frankrikes respektive Tysklands ställningstagande i Irakkriget?
- Vilka är de väsentligaste skillnaderna och likheterna mellan de båda länderna inom varje analysnivå?
- Vilken av våra förklaringsfaktorer kan tillskrivas mest relevans för respektive land?

2 Teori och tidigare forskning

Vår uppsats är av teorikonsumerande art, beroende på att våra fall står i fokus. Detta innebär att den uppsättning av teorier vi använder oss av i möjligaste mån är skraddarsydd för att på bästa sätt förklara våra specifika fall. Vi kommer här att presentera de teoretiska modeller vi utgår ifrån och även uppmärksamma de fall där teorierna har sin utgångspunkt i vårt forskningsområde, varmed de betraktas som tidigare forskning.

På den internationella systemnivån använder vi oss av neorealismens och neoliberalismens teorier om hur det internationella systemet är uppbyggt. En betydelsefull distinktion mellan dessa teorier kan enbart urskiljas då man använder sig av en väldigt smal definition av den neorealistiska termen (Buzan et al 1993:4). Det är således inte motsättningsfullt att kombinera de två teorierna i den mening vi gör.

I den mån vi använder oss av neorealism nyttjar vi även två av teorins inspirerade modeller, vilka vi anser aktuella för att besvara våra frågeställningar. Då dessa teorier delvis grundas i vårt problemområde kan de dessutom klassas som tidigare forskning. Det är dels Robert A. Papes modell om ”soft balancing” och dels Robert Kagans modell om hur staters psykologiska svaghet resulterar i olika toleransnivå beroende på deras uppfattning av yttre hotbilder. Även om båda modellerna i grunden utgår ifrån det neorealistiska tankesättet förklarar de två olika aspekter av Frankrikes och Tysklands beteende under Irakkrisen.

Papes teori söker förklara ländernas förhållande till USA. Att Frankrike och Tyskland skulle visa prov på hans begrepp ”soft balancing” innebär att de använder sig av medel som försenar, försvårar och ökar kostnaderna för supermaktens maktposition genom att balansera med ickemilitära medel såsom diplomati och handelspolitik (Pape 2005:17). Detta står i kontrast till den klassiska formen att balansera genom kapprustning.

Kagans modell fokuserar på de skillnader som finns mellan USA och Europa beträffande förhållandet till yttre hot i det internationella systemet. Kagan menar att länder med militär svaghet befinner sig i ett psykologiskt underläge. Konsekvensen av detta blir, i dagens läge, att européerna har en högre toleransnivå för hot, vilket leder till att man istället för att tillgripa militära medel söker fredliga lösningar. Supermakten USA:s militära och ekonomiska styrka resulterar däremot i ett psykologiskt överläge, vilket innebär att man i större utsträckning agerar med våld för mindre hot. Resultatet av detta blir att USA är mindre benäget att underkasta sig internationell rätt, i motsats till Europa (Kagan 2003:3ff,33ff).

Neoliberalismen företräder en syn där staternas inre egenskaper har betydelse för hur världspolitiken formas. Till följd av detta anser de flesta neoliberalister att staterna projicerar samma normer, värderingar och lagar på det internationella

systemet som de gör på det inhemska (Allison - Zelikow 1999:37). Denna teori framhåller således multilateralt samarbete och internationell lag som orsaksvariabler i förklaringsmodellen.

På statsnivån använder vi oss av en kombination av teoretiska modeller om den inrikespolitiska situation, teorier om beslutsprocessen och en analys av de statliga egenskaperna. Från Ulf Bjereld och Marie Demker (1995:25,33) nyttjar vi en teori som förklarar varför politiska partier väljer att politisera utrikespolitiska frågor på den inrikespolitiska arenan. Enligt teorin gör partierna detta, dels för att förstärka sin ideologiska profil där man tror sig kunna gynnas av symboliska utspel, dels i frågor där engagemanget hos väljarna är stort.

En annan teoretisk hypotes som behandlar hur den inrikespolitiska situationen påverkar det utrikespolitiska beslutsfattandet, grundar sig på Jürgen Schuster och Herbert Maiers kvantitativa undersökning (2006). Forskarna använder sig av de europeiska staternas beslut i Irakfrågan som underlag för sin undersökning och vill påskina att de ser ett klart samband mellan regeringens partifärg och det beslut som fattades. Denna undersökning är sålunda en del av tidigare forskning inom vårt problemområde. Viktigt att poängtera är att deras hypotes inte betraktar politiska aktörer som nyttomaximerare i första hand, utan som partiideologiskt beroende (Schuster – Maier 2006:230). Denna syn kan komplettera Rational Actor-modellen, vilken vi använder oss av i beslutsprocessen.

För att utreda vilken typ av analys som bäst lämpar sig för att analysera beslutsprocessen i respektive land har vi använt oss av Margaret Herrmans teori om hur olika ”decision units” medför olika sorters utrikespolitik. Enligt Hermann finns det tre typer av verkställande beslutsfattarenheter: ”predominant leader”, ”single group” och ”coalition of autonomous actors” (Herman 2001:56f). Utifrån en analys av statens karaktär och den styrande ledaren kan man utifrån dessa definitioner härleda vilken typ beslutsfattaren är. Efter ytterligare specificering kan man bestämma mera exakt hur de tre olika ”decision units” agerar och vilken sorts beslutsprocessanalys som lämpar sig bäst för det specifika fallet (*ibid*:67).

I analysen av beslutsprocessen konstaterar vi att en Rational Actor-analys är lämpligast. Denna modell förutsätter den politiske aktören som en nyttomaximerade individ med fullständig information om den politiska kontexten. Utifrån denna kontext formar aktören sina politiska medel och mål i enlighet med bästa möjliga utfall (Allison – Zelikow 1999:17f).

På individnivån utgår vi ifrån Alexander Georges kognitiva teori om individers ”operational code”, vilken innefattar ”philosophical beliefs” och ”instrumental beliefs”. ”Philosophical beliefs” uttrycker de antaganden och premisser man som individ gör beträffande grundsynen på politiken medan ”instrumental beliefs” relaterar till individens uppfattning om vilka konsekvenser hans ställningstagande får (George 1969:199). I Jerel Rosatis förfining av samma teori läggs bland annat till att desto mer yrkeskunnigt kvalificerad individen är, desto större chans att den agerar automatiskt, undermedvetet och intuitivt. Vidare menar han att vilka förväntningar individer har för tillfället är betydelsefullt för förståelsen av utrikespolitik. Djupt rotade förväntningar och omedelbara angelägenheter påverkar individens perceptioner (2000:51f,56,59).

3 Metod och material

3.1 Komparativ metod

Vi har valt att använda oss av en komparativ metod där Frankrike och Tyskland är våra undersökningsenheter. I dessa fall är värdet på den beroende variabeln förhållandevis lika, dvs. ländernas beslut att inte stödja en amerikansk invasion. Vår förståelse säger oss dock att orsakerna till detta beslut skilde sig åt i de båda länderna, vilket gör det intressant att jämföra vilka faktorer som hade störst betydelse i respektive land. Anledningen till att vi valt att göra en kvalitativ studie, snarare än en kvantitativ, är att vi är intresserade av att jämföra och gå på djupet, snarare än att gå på bredden. Syftet med vår uppsats är just att beskriva och förstå fallens särskilda karaktäristika och attribut, varför det är lämpligt att fokusera på ett litet antal länder (Landmann 2003:19).

Att vi har valt att jämföra Frankrike och Tyskland i vår komparativa studie baseras framförallt på att de har relevanta egenskaper som är av intresse för en komparativ analys av Irakkrisen. De skiljer sig åt, dels genom sina annorlunda historiskpolitiska bakgrunder och dels i politiska termer. Det faktum att Frankrike förfogar över kärnvapen och har en permanent plats i FN:s säkerhetsråd, medan Tyskland inte har det, är betydelsefulla faktorer för kommande analys. På den inrikespolitiska arenan finns också tydliga skillnader, då den tyska regeringen bestod av en röd-grön koalitionsregering, medan Frankrike dominerades av Chiracs UMP-parti. En viktig faktor var framförallt att man i Tyskland höll val till Förbundsdagen under kulmen av denna kris. Då vi vill utreda varför olika faktorer kan leda till ett liknande beslut är således dessa länder lämpliga jämförelseobjekt. Frankrike och Tyskland anser vi även har ett stort egenvärde i sig. Dessa länder har historiskt och politiskt sett en intressant relation till USA och dessa relationer är av stor betydelse för den internationella politiken i stort.

När vi på individnivå vill jämföra Chirac och Schröders "belief systems" ger detta skäl för att genomföra en motivanalys. Motivanalys syftar just till att kartlägga de medvetna överväganden en aktör gör inför ett beslut (Esaiasson et al 2004:317). Detta belyser individnivåns fokus, nämligen att undersöka och beskriva vilka skäl som låg bakom respektive ledares ställningstagande.

3.2 För- och nackdelar med komparativ metod

Då vi sätter fallen i centrum får det konsekvensen att vår studie inte kan göra några anspråk på att generalisera resultaten till andra fall. En annan följd av att fokusera på fallen är att vi blir teoriberoende. Orsaken till denna teoribundenhet är att man i komparativa studier måste förklara varje fall så likartat som möjligt där teorierna inte får motsätta sig varandra. Att använda sig av flera teoretiska perspektiv och förhålla sig kritisk till dessa teorier, blir mer problematiskt.

Den obestridliga fördelen med komparativ metod är att både reliabiliteten och validiteten är högre än i kvantitativa studier. En nackdel med vår specifika studie är dock att våra fall kan förmodas vara beroende av varandra, vilket är negativt i den bemärkelsen att de kan ha påverkats av varandras beslut (Gustavsson 2006-09-07).

Nackdelen med att använda sig av en motivanalys är att motiv, i jämförelse med motiveringar, är svåra att observera och vetenskapligt bevisa, då motiv är mentala processer inom en aktör som inte kan observeras (Esaiasson et al 2004:319). Fördelen med en motivanalys är att vi analyserar fram de egentliga, bakomliggande orsakerna till beslutet i fråga.

3.3 Material och källkritik

Merparten av det material vi använt oss av består av sekundärmaterial, i form av vetenskapliga undersökningar, böcker och artiklar, skrivna av experter, forskare och politiker. En viktig faktor att uppmärksamma här är källornas kvalitet beträffande deras äkthet, oberoende, samtidighet och tendens. Materialet är inte samstämmigt på så sätt att olika forskare framställer olika resultat, oftast beroende på vilken vetenskapsteoretisk grund de står på. Därmed är det ibland svårt att bedöma till vilken grad dessa källor är tendentiösa och tillförlitliga. Då vårt material består av flera politiskt sakkunniga och ämnet kan anses vara kontroversiellt, är det rimligt att misstänka att kraven på oberoende och tendens brister (Esaiasson et al 2004:308ff). Ett exempel på en författare som är omstridd genom sin uttryckliga neokonservatism är amerikanen Robert Kagan. Trots detta har vi valt att använda oss av honom för att det vetenskapliga värdet förstärks då den är mycket välciterad i annan litteratur inom vårt ämnesområde¹, samtidigt som den är ett relevant inslag i förklaringen av våra frågeställningar.

---

¹ Se exempelvis Gordon – Shapiro, 2004, G. Krell, 2003, Hallenberg – Karlsson, 2005.

I samband med detta är det på sin plats att poängtera att flera av våra källor är skrivna av amerikanska författare, vilket kan tänkas påverka forskningsresultaten. Denna medvetenhet har gjort att vi försökt väga upp detta material med källor från andra forskningsinstitut. Vi har även försökt förhålla oss så kritiska som möjligt till vårt material och i möjligaste mån, för att öka trovärdigheten, försökt bekräfta påståenden med hjälp av andra påståenden av annat ursprung. För att ytterligare öka tillförlitligheten har vi även haft en stor mångfald i användandet av vårt material och nyttjat både vetenskapliga rapporter, intervjuer, biografier etc. (Esaiasson et al 2004:309,315). Kravet på samtidighet anser vi dock är högt då tiden mellan händelse och nedtecknande är kort, vilket minskar risken för minnesfel och efterhandskonstruktioner (Esaiasson et al 2004:310).

En viss del av materialet består av primärmaterial, främst tal, intervjuer och offentliga uttalanden från respektive regerings hemsida. Orsaken till en mindre mängd primärmaterial är den uppenbara svårigheten med att utföra intervjuer med berörda personer. En svaghet med vår uppsats är således bristen på information angående beslutsprocessen, vilken oftast sker informellt och kräver intervjuer för att informera sig om dessa (Gustavsson 2006-09-19). Beslutsprocessen är dock bara en del av vår uppsats och vi tror inte att detta tillkortakommande påverkar resultatet i någon större utsträckning.

4 Analys av Frankrike och Tyskland

4.1 Internationell systemnivå

I detta avsnitt ska vi dels ge förklaringar till respektive lands ställningstagande i Irakkriget, samt jämföra dessa faktorer i en avslutande analys. Vi inleder respektive land med en historisk bakgrund, då det är en viktig komponent för en fullständig förståelse av ländernas beslut. Vi ämnar argumentera för att en kombination av neorealism och neoliberalism tycks vara de teorier som är mest lämpliga för att analysera våra frågeställningar.

4.1.1 Soft balancing och det rationella Frankrike

Efter andra världskrigets slut kämpade Frankrike för att upprätthålla sin rang och status som stormakt i det internationella systemet (Tardy 2003:2). Frankrikes dåvarande regeringschef och president Charles de Gaulle² blev inte inbjuden till konferensen på Jalta i februari 1945, vilket han ansåg orättvist (Ståhlberg 2004:300). Storbritannien var dock mån om att upprätta ett starkt Frankrike i Europa, med intentionen att i framtiden balansera upp mot Sovjetunionen i öst och ett potentiellt nytt tyskt rike. För att placera in Frankrike bland stormakterna tilldelades man en plats i FN:s säkerhetsråd (Bell 2002:39).

Ett viktigt led för Frankrike i sin strävan efter status och rang i det internationella systemet var att anskaffa kärnvapen och 1960 blev Frankrike medlem i den exklusiva klubben av kärnvapenmakter (Ståhlberg 2004:466). Att Frankrike vid denna tidpunkt skaffade dessa på egen hand var ett av flera tecken på att man prioriterade sin egen rang och säkerhet högre än att stärka vänskapsbanden med USA. Stormakten USA hade hellre sett att Frankrike, likt Storbritannien, utnyttjade amerikanska kärnvapen, för att på så sätt ha kontroll över användandet av dem (*ibid*:469f). Ett ytterligare steg i sin strävan efter en självständigare utrikespolitik togs när de franska trupperna lämnade NATO 1966, vilket även det gick stick i stäv med de amerikanska förhoppningarna (*ibid*:494ff).

Någon fransk motpol till stormakterna blev aldrig verklighet under det kalla kriget. Frankrike bibehöll dock sitt ambivalenta förhållande till USA även efter

---

² Regeringschef mellan åren 1944-46, 1958-59 och president 1959-69 (web 1).

det att kalla kriget tog slut och det att världsmaktsordningen förbyttes från bipolär till en unipolär. Frankrike förespråkade fortfarande en multipolär världsordning. Under Irakkrisen 2003 framhöll president Jacques Chirac i en intervju att ”en dominerande makt är alltid farlig och framkallar reaktioner, det är därför som jag förespråkar en multipolär världsordning, där Europa självklart har sin plats” (Graff – Crumley 2003).

Beträffande Irak fanns det dock en konsensus över Kuwaitkriget 1991 och Frankrike bidrog med trupper till detta krig (Tardy 2003:19). Sprickan mellan Frankrike och USA över Iraks öde kunde skönjas först i december 1999 då USA utförde *Operation Desert Fox*, vilken gjorde Frankrike extremt upprörd då varken de eller FN:s säkerhetsråd hade blivit informerade om bombräderna (Cogan 2003:192). Utgångsläget för konsensus mellan Frankrike och USA var sålunda inte det bästa när Bushadministrationen i början av 2002 betonade vikten av ett desarmerat Irak, med militära åtgärder, om så krävdes.

I en intervju i *Le Figaro* i februari 2003 poängterade den franske utrikesministern Dominique de Villepin att ”lusten att skapa en unipolär värld, att tillgripa militär kraft, kan inte skapa stabilitet” (de Villepin 2004:66) och på en presskonferens den 20 januari 2003 poängterade de Villepin ”vikten av att behålla internationell enighet”. Genom hela upptakten till Irakkriget artikulerade de Villepin att det var FN och säkerhetsrådet som måste besluta om vilka aktioner som skulle vidtas mot Irak. Frankrike ansåg att ett militärt intervenerande i Irak endast var acceptabelt genom en multilateral lösning härigenom (*ibid*:36). Det inflytande som Frankrike hade åtnjutit i FN efter andra världskriget, tack vare vetorätten, hade knappast motsvarat den relativa makt man hade haft i det internationella systemet. Ett starkare FN innebar sålunda ökad makt åt Frankrike. För att stärka Frankrikes styrka sökte man upprätthålla världens förtroende för FN, och en viktig del av detta var att framhålla de resultat som vapeninspektörerna, under Hans Blix ledarskap, gjorde (*ibid*:42,62).

Det faktum att Frankrike hade stora intressen i FN:s säkerhetsråd under Irakkrisen kan även förklaras genom teorin om ”soft balancing”. Frankrikes beteende gentemot USA under Irakkrisen förklaras sålunda genom att syftet var att balansera emot stormakten, men utan militär kapprustning. Enligt den neorealistiska teorin skulle det vara naturligt för Frankrike att antingen kapprusta eller mobilisera en allians för att balansera upp mot USA:s supermaktsstatus i världen, då denna status åsamkar oro i det internationella systemet (Waltz 1988:619). I avsaknad av de tillräckliga resurserna för ”hard balancing”, dvs. militär balansering, försökte Frankrike istället försvåra och fördröja en amerikansk intervention, vilket i viss mån resulterade i högre kostnader för USA:s agerande. Här kommer återigen FN:s säkerhetsråd in som ett viktigt instrument för Frankrike, då det utgjorde ett internationellt ramverk genom vilket man kunde kritisera USA:s unilaterala interventionspolitik (Bowen 2005:95). En ytterligare aspekt av Frankrikes beslut framgår i skillnaden mellan Frankrikes och USA:s uppfattning om vilket hot Irak utgjorde. De skiljda tolkningarna av Irakhotet grundade sig i de avsevärt annorlunda resursförutsättningar de båda länderna hade (Kagan 2003:32). Ett exempel på Frankrikes militära oförmåga var att agera självständigt i situationer som kräver militär styrka, vilket var fallet i Balkan och

Afghanistan (*ibid*:22). Genom uppdämpningspolitiken under det kalla kriget byggde USA upp en militär styrka som var kapabel att ingripa i flera krishärda parallellt världen över, samtidigt som Europa och Frankrike i det närmaste låg i militär träda. (*ibid*:24).

Irakkrisen utgjorde även ett utmärkt tillfälle för Frankrike att framhålla sig som en föredömlig stat som värnade om internationell lag och rättvisa. Förutom att Frankrikes förhållande till FN och politiken överlag var realistiskt präglad, fanns det även genuina intressen i att betona betydelsen av normer och internationella institutioner, i linje med liberalistisk politik (Tardy 2003:5). Detta var det officiella skälet när Frankrike framhöll FN:s viktiga roll i sammanhanget. Den 20 januari 2003 sade de Villepin på en presskonferens att ”en unilateral intervention i Irak skulle vara ett angrepp på internationell lag och moral” (de Villepin 2004:30). Dessa värden kunde följaktligen bara upprätthållas om vapeninspektörerna grundligt kunde utföra sitt arbete. Innan man fann klara bevis för att Baathregimen förfogade över massförstörelsevapen, skulle en militär intervention strida mot internationell lag.

Frankrikes beslut att motverka USA:s intervention i Irak mars 2003 var inte kategoriskt. Under andra omständigheter kunde Frankrike bestämt sig för att stödja en Irakintervention (Gordon – Shapiro 2004:9). Dessa ej uppfyllda omständigheter ger också en bild av varför Frankrike slutligen beslöt sig för att inte stödja USA:s krig, och varför Chirac istället starkt kritiserade det amerikanska Irakkriget då det utbröt på morgonen den 20 mars 2003 (de Villepin 2004:89). Att FN:s säkerhetsråd var ett imperativ för ett franskt stöd berodde dels på de realistiska maktintressena. En permanent plats gav det utrymme som krävdes för att Frankrike skulle kunna utöva ”soft balancing” gentemot USA. Dels fungerade FN även som en arena för att uttrycka den liberalistiska sidan av fransk utrikespolitik.

4.1.2 Tyskland och liberalismens imperativ

Det var till stora delar det finansiella stödet från USA, i form av Marshallhjälpen, som möjliggjorde Tysklands återhämtning och det ”ekonomiska miraklet” efter andra världskrigets slut (web 2). Under det kalla kriget var Tyskland beroende av USA som en militär beskyddare och för framväxten av ett marknadsanpassat handelssystem (Houben 2005:194). I takt med de demokratiska framstegen växte Tyskland fram och etablerade sig som en av de ledande stormakterna i Europa med ambitionen att ta stort internationellt ansvar (Forsberg 2005:213ff). Tysklands kamp för att få upprättelse från sitt förflutna, där förintelsen satte djupa spår, gav landet en pacifistisk prägel. Internationell rätt värderades högt och internationella institutioner och dess normer blev ryggraden i den tyska identiteten och betraktas som oumbärliga grundstenar i den internationella politiken (Karp 2005:70ff).

Efter Tysklands återförening 1990 skedde en stor förändring i tysk utrikespolitik, ofta beskriven som en normalisering av utrikespolitiken. Från att under det kalla kriget ha formats av den transatlantiska relationen med USA som norm och utgångsläge, kom de tyska värderingarna att skiljas alltmer från USA:s. Denna förändring innebar att den tidigare låga utrikespolitiska profilen övergavs till förmån för en politik som allt oftare utgick från landets egna intressen. I kontrast till den status quo-stat Tyskland betraktades som under det kalla kriget, utan någon ambition att utmana världsordningen, blev ett viktigt mål för det återförenade Tyskland att återbalansera det tidigare hierarkiska, transatlantiska förhållandet till ett mer likvärdigt (Karp 2005:61,66ff, 77f, Forsberg 2005:215).

Irakkrisen bekräftade den splittring som vuxit fram länderna emellan och blev således ett bevis på Tysklands starka tro på den internationella rätten och att dess styrande principer inte harmoniserade med USA:s unilaterala metod att med våld sprida demokrati och säkerhet. För USA var multilateralt samarbete endast ett alternativ, medan det för Tyskland var ett måste pga. deras historia. Detta imperativ att följa internationell lag är enligt Regina Karp³ (2005:68f,72ff) den fundamentala skillnaden mellan de båda länderna och en trolig orsak till varför Tyskland valde att inte stödja USA i Irakkriget.

Förbundskansler Gerhard Schröder var mycket resolut i sitt ställningstagande emot Irakkriget och deklarerade ett villkorslöst nej. Detta var första gången som Tyskland öppet avfärdade det amerikanska ledarskapet (Krell 2003:4, Karp 2005:65) Schröder gjorde klart att han inte heller tänkte stå bakom en intervention, även om FN gav mandat för ett krig i Irak. Detta överraskade utrikesminister Joschka Fischer, som inte instämde i ett kategoriskt nej (Forsberg 2005:219). Schröder ansåg att argumenten

”emot en intervention är så viktiga att jag inte heller skulle stödja en sådan intervention även om FN:s säkerhetsråd – av vilka anledningar eller i vilken form som helst – skulle godkänna detta, vilket jag inte kan föreställa mig kommer att inträffa i nuläget”⁴

Om man bortser från den inrikespolitiska situationen var denna position på förhand inte självklar eller förväntad, och detta villkorlösa ställningstagande är svårt att förklara utifrån enbart det systemanalytiska perspektivet.

Enligt Tuomas Forsberg⁵ har vissa forskare inom den tyska utrikespolitiken refererat till antiamerikanism eller efterkrigstidens pacifistiska tradition som de främsta förklaringsfaktorerna till Irakkrisen (2005:213). Detta synsätt anses dock av honom och andra forskare vara bristfälligt⁶. Ett principiellt motstånd mot användandet av militära maktmedel är svårt att hävda med tanke på Tysklands militära deltagande i Kosovo och Afghanistan, samt att man är engagerad i ett flertal andra militära operationer utomlands (*ibid*:222f). Inte heller en varaktig

---

³ Regina Karp, professor i internationella studier vid universitetet i Norfolk, Virginia.

⁴ Gordon – Shapiro, 2004:101.

⁵ Tuomas Forsberg, tjänstgörande professor i internationell politik vid Helsingfors universitet.

⁶ Se exempelvis Gordon - Shapiro, 2004., Karp, 2005.

antiamerikanism tycks hållbar, då tyskarnas motstånd snarare tycks vara ett resultat av ett ökat missnöje med den amerikanska administrationen och George Bushs Irakpolitik.⁷ Förklaringen är istället enligt Karp (2005:61,69ff) Tysklands tro på effektiva regler och normer, vilket gör att man betraktar internationell politik som en arena där meningsskiljaktigheter löses med multilaterala och regelbaserade former. Landets utrikespolitik verkar för att *regler* ska legitimera makt i det internationella samfundet.

Förutom att vi anser att Tysklands agerande kan förklaras utifrån neoliberalismen, bör även det neorealistiska perspektivet inkluderas i analysen. Vi är av den uppfattningen att Kagans teori om psykologisk svaghet kompletterar förklaringen av Tysklands krigsaversion under Irakkrisen. Då Tyskland hade en avsaknad av militär makt var man mer tolerant inför hotet från Irak, vilket leder till att man sökte fredliga och diplomatiska lösningar (Kagan 2003:33f). Beträffande Tysklands förhållande till USA anser vi att Schröders motstånd under Irakkrisen kan tolkas utifrån teorin om ”soft balancing”. Tyskland ansåg att vapeninspektörerna i Irak skulle ges mer tid, vilket utrikesminister Fischer poängterade i ett tal i FN:s säkerhetsråd den 5 februari 2003 (web 3). Att man på detta sätt försökte försena och försvåra en amerikansk invasion är tecken på ”soft balancing”. Då Tysklands historia har begränsat deras nationella självförverkligande och då den tyska tacksamhetsskulden gentemot USA har hindrat dem från att balansera mot stormakten historiskt sett, kan detta ses som ett paradigmskifte på så sätt att Tyskland aldrig tidigare motsatt sig USA.

Det är dock viktigt att betona att orsaken till detta beteende var att Tyskland ansåg att USA:s argument för ett krig stred mot internationell lag och var oförenligt med de värderingar som den tyska utrikespolitiken vilade på. USA:s unilaterala tillvägagångssätt besvarades av Tyskland med ”soft balancing”, dels för att markera sitt fördömande och kravet på en fredlig lösning, men även för att demonstrera sitt oberoende och sin vilja att bli mer jämbördig på den internationella arenan. Det var således den starka tron på internationell lag och de liberalistiska värderingarna som orsakade denna maktbalansering, och tillsammans med Kagans teori förklarar de Tysklands agerande.

4.1.3 Komparativ analys

Vi ska i denna analys jämföra de faktorer som vi anser var mest avgörande för Frankrikes och Tysklands ställningstagande. Dels diskuterar vi de olikheter som kan tänkas förklara varför ländernas motstånd emot Irakkriget såg annorlunda ut, dels utreder vi om det finns någon gemensam variabel som förenar deras agerande angående Irakkrisen.

---

⁷ Se Haumann - Petersen, 2004., Gordon - Shapiro, 2004., T. Forsberg, 2005.

En stor skillnad länderna emellan var på vilket *sätt* man motsatte sig USA:s agerande, vilket vi anser till stora delar beror på möjligheten att kunna påverka genom FN. Båda länderna framhöll vikten av multilateralt samarbete och FN:s betydelse, men de hade olika förutsättningar för att agera genom FN.

Frankrikes och Tysklands officiella motivering till att motsätta sig ett amerikanskt krig i Irak var deras starka tro på internationell rätt. De ansåg att argumenten för en invasion från USA:s sida var ofullständiga och förespråkade istället en lösning genom multilateralt samarbete. Denna uppfattning var en gemensam ståndpunkt och en av orsakerna till ländernas ställningstagande. De hade således en likartad syn på internationell lag och FN:s betydelse, medan deras syn på FN:s säkerhetsråd som en nödvändig konflikthanterare skiljde sig åt.

Det tydligaste beviset på detta var att Tysklands beslut, till skillnad från Frankrikes, var kategoriskt. Denna skillnad anser vi beror på att Frankrike har en permanent plats i säkerhetsrådet, och därmed vetorätt. Denna ställning innebar att Frankrike hade betydligt större anledning att förespråka multilateralism genom FN än Tyskland, och man kämpade således in i det sista för att uppnå detta. Dessutom innebar Frankrikes permanenta plats i FN:s säkerhetsråd ett internationellt ansvar, vilket Frankrike kände att man borde axla. Då FN:s säkerhetsråd inte innebar något maktmedel för Tysklands del, var den tänkbara vinst som en resolution inom FN:s ramverk hade inneburit för Frankrike, inget som Tyskland hade anledning att kämpa för. Istället för FN:s institutionaliserade kanaler valde Tyskland en individuell väg i sin kritik av USA:s unilaterism. Genom att så villkorslöst motsätta sig alla former av en invasion i Irak, även med ett sanktionerande från FN:s säkerhetsråd, försakade man sina chanser till att kunna påverka den fortsatta händelseutvecklingen. Att förkasta multilateralt samarbete inom FN var ironiskt och motsägelsefullt på så sätt att Tyskland annars förespråkar diplomati och multilateralt samarbete.

Trots ländernas historiska skillnader uppvisade de båda under Irakkrisen prov på ”soft balancing”, precis som den neorealistiska teorin enligt Pape förutspår. Detta då båda länderna var likvärdiga beträffande maktaspekter⁸ (BNP, militära utgifter etc.). Skillnaden med avseende på ”soft balancing” är dock att i Tysklands fall förklaras detta i större utsträckning pga. dess liberalistiska värderingar, medan Frankrikes skäl mer kan tillskrivas maktaspekter. Utifrån detta konstaterar vi att ländernas historiska bakgrunder spelat ut sin roll och att andra faktorer styr de politiska besluten.

Även Kagans neorealistiska teori om psykologisk svaghet stämmer in på våra fall. Båda länderna ansåg att det var en större risk att intervensera i Irak än att låta bli då deras militära styrka var av samma mått. Sålunda upplevde de en likartad psykologisk svaghet i det internationella systemet, vilket fick konsekvensen att hotet från Irak värderades mindre från dessa länder, i jämförelse med USA.

Sammanfattningsvis anser vi att de båda ländernas agerande är samstämmigt med både Papes och Kagans neorealistiska modeller. De agerar båda rationellt utifrån dessa, men deras olika förutsättningar; möjligheten att nyttja FN som ett

---

⁸ Operationalisering se Schuster – Maier, 2006:225.

maktmedel eller inte, gjorde att Tysklands kategoriska agerande var mindre rationellt. Även om man delvis kan förklara detta mindre rationella beteende med att Tyskland saknade en permanent plats i FN:s säkerhetsråd är detta inte en fullständig förklaring, och man måste således beakta faktorer på statsnivån.

4.2 Statsnivå

Vi ska här behandla de faktorer på statsnivån som var av störst betydelse för ländernas position i Irakkrisen och avsluta med en jämförande diskussion. Vi menar att den inrikespolitiska situationen fick djupgående konsekvenser för Tysklands beslut, medan Frankrikes agerande präglades av en högre grad av rationalitet.

4.2.1 Den rationella beslutsprocessen

Den franska presidentens makt är enastående stor och han benämns ibland som republikansk monark (Houben 2005:145; Safran 1977:145). Ett exempel på detta är att presidenten, till skillnad från regeringen, kan använda sig av landets kärnvapen (Houben 2005:145). Då presidenten är överbefälhavare enligt den femte republikens konstitution har han alltid ansett att utrikespolitiken är hans domän (Safran 1977:147). Premiärministern är anlitad av presidenten och väljer i sin tur sina ministrar. Även om premiärministern är ansvarig för att styra landet är han inte särskilt involverad i utrikespolitiken (Houben 2005:145). Då Chiracs styrande högerparti UMP⁹ vann majoritet i Nationalförsamlingen i parlamentsvalet 2002 kunde presidenten dessutom utse en regering med en premiärminister från det egna partiet. Att inte behöva ta hänsyn till en socialistisk premiärminister, vilket var fallet i Chiracs förra regering, underlättade presidentens position i beslutsprocessen under Irakkrisen. Enligt en tjänsteman på utrikesdepartementet återspeglade förhandlingsbeteendet i samband med Resolution 1441 i säkerhetsrådet hösten 2002 att Chirac kunde smida en mer ”sammansatt politik” (Cogan 2003:201).

---

⁹ Union pour un mouvement populaire (Unionen för en folkrörelse).

Enligt Margaret G Hermanns teorier om vem som tar de utrikespolitiska besluten i en stat kan vi sluta oss till att presidenten i Frankrike är en ”predominant leader”. Hermann framhåller att ett presidentiellt politiskt system där presidenten har bestämmanderätten över utrikespolitiken är ett exempel på vad hon klassificerar som detta (Hermann 2001:58). För att analysera beslutsprocessen i Frankrike behöver vi även avgöra vilken sorts ”predominant leader” Chirac är. Individens benägenhet att hörsamma information i den politiska kontexten ger en fingervisning om hur mycket han påverkas av andras åsikter och situationens omständigheter (*ibid*:64). Chirac kom framför allt att sätta fokus på den rådande situationen under Irakkrisen. Presidenten kom i januari 2003 att ändra sin position. Detta efter att han insett att USA inte skulle uppfylla de krav Frankrike hade för ett deltagande i kriget. Med tanke på denna snabba vändning i politiken tycks Chirac ha kunnat handla självständigt i den meningen att han själv kunde följa uppsatta medel och mål i politiken på möjligaste effektiva sätt (Allison – Zelikow 1999:17f). Precis som Hermanns teori om en mer hörsam ”predominant leader”, har Chirac kunnat sondera de viktigaste egenskaperna på både inrikes- och utrikesplanet, och vägt samman dessa. Chirac tycks dock vara mindre känslig för information från underrättelsetjänsten i Irak. Hans Blix vittnar om att Chirac vid ett möte dem emellan den 17 januari 2003 underkände den egna underrättelsetjänstens uppgifter om att Irak hade massförstörelsevapen. Chirac ska ha påpekat för Blix att underrättelsetjänsterna ibland ”förgiftar varandra” (Blix 2004:128). Detta agerande tyder på att personliga uppfattningar i viss mån även styrde Chiracs beslutsfattande.

Utifrån denna analys av hur besluten fattas i den franska utrikespolitiken kan vi utgå ifrån att Rational Actor-modellen, tillsammans med en individanalys, är mest lämplig för att förklara varför Chiracs beslutsprocess såg ut som den gjorde. Rational Actor-analysen kan appliceras på två viktiga beslut Chirac tog under Irakkrisen. Det första beslutet var att förespråka multilateralism genom FN:s säkerhetsråd och sålunda hålla dörren öppen för ett eventuellt krig. För utrikesminister Dominique de Villepin var det ständigt en balansgång mellan att uttrycka Frankrikes strävan efter multilaterala metoder, utan att för den skull försämra den redan frostiga relationen till USA. I en intervju i *Le Figaro* den 24 februari 2003 påpekade Frankrikes utrikesminister Dominique de Villepin att ”det förekommer inga associationer mellan Irakkrisen och de fransk-amerikanska relationerna” (de Villepin 2004:66). Så länge Chirac, genom språkröret de Villepin, handlade rationellt fanns det inga vinster, utan enbart nackdelar, med att försämra relationerna med USA. Vinsterna med en multilateral lösning genom FN:s säkerhetsråd var dock tillräckligt lockande för att motarbeta en amerikansk unilaterism (Bowen 2005:95). I Chiracs årliga nyårstal till Frankrikes väpnade styrkor framhöll han att de skulle stå i beredskap, då militärt ingripande snart kunde bli aktuellt. Detta uttalande var kontroversiellt med tanke på den starka opinionen emot ett Irakkrig och att många medlemmar i Chiracs eget parti helt ville utesluta ett franskt deltagande i ett framtida Irakkrig (Cogan 2003:206, Styan 2006:189). För Chirac var de inrikespolitiska aspekterna vid denna tidpunkt underordnade de utrikespolitiska. Enligt tidningen *Le Nouvel observateur* besökte till och med en fransk general Pentagon den 21 december 2002 och meddelade att

Frankrike ämnade bidra med 15 000 soldater och 100 stridsflygplan i händelse av krig (Cogan 2003:205). Generalen tillade dock att det inte var aktuellt med några truppbidrag förrän vapeninspektörerna gett sin första rapport den 27 januari året därpå. Chirac hade från den lyckade genomröstningen av Resolution 1441 i FN:s säkerhetsråd i november 2002 litat på den amerikanska utrikesministern Colin Powells intentioner att nå en fredlig lösning genom FN:s säkerhetsråd (*ibid*:206). Kunde en multilateral lösning genom FN:s säkerhetsråd bli verklighet var detta en större vinst än att blidka den inhemska opinionen.

Det andra viktiga beslutet kom i januari 2003, när det gick upp för den franska administrationen att den amerikanska mobiliseringen i Persiska viken var alldeles för stor för att ett tillbakadragande skulle vara logiskt möjligt. Det var i samband med denna insikt som det diplomatiska språket med USA förbyttes från samstämmigt till oenigt i fråga om Irakkriget. Beslutet att hota med veto i säkerhetsrådet beträffande en ny resolution var onekligen något som ställde det transatlantiska förhållandet på kant. Enligt en fransk statstjänsteman på försvarsdepartementet var fransk byråkrati och militär i stort sett uteslutna när beslutet om veto fattades (*ibid*:207). Chirac kunde sålunda forma politiken efter situationen och profilera sig med ett oåterkalleligt motstånd emot kriget, vilket blidkade opinionen. Frankrike tjänade även på detta, då det var ett närmande till Tysklands ställningstagande, vilket förenade dem i en stark opposition.

Frankrike var det enda landet i Västeuropa med högerregering som motsatte sig en Irakinvasion, vilket står i kontrast till Jürgen Schuster och Herbert Maiers teori. Vad det gäller Frankrike understryker de dock i sin undersökning att det fanns klara bevis för att högerpartiet var mer positivt inställt till en intervention än vänsterpartiet (Schuster – Maier 2006:233). I en debatt som hölls i det franska parlamentet den 8 oktober 2002 framgick det att vänster och höger stod förenade i sitt motstånd till en Irakintervention, men att partimedlemmar från vänstersidan förespråkade en linje som helt uteslöt militärt ingripande (Styan 2006:189). Vad som är viktigt att poängtera är att det även inom UMP fanns flera medlemmar som förespråkade dialog med Irak istället för krig som sista utväg, och ville sålunda helt utesluta en uppslutning bakom USA. Bland annat besökte tre UMP-medlemmar Irak i mitten av september 2002 och bröt på så sätt mot luftembargot mot Irak (*ibid*:186). Detta sågs inte med blida ögon från Chirac och regeringen kallade upptåget för ”dåligt tajmat [...] självständigt initiativ” (*ibid*:189). Att UMP-partiet var splittrat över ett franskt militärt stöd till USA visar att partitillhörighet inte var avgörande för Frankrikes ställning i frågan.

Sammanfattningsvis fick inte den inrikespolitiska situationen i Frankrike någon större betydelse. Chirac tog hänsyn till den franska opinionen först när det stod klart att ett unilateralt Irakkrig var oundvikligt. Så länge det fanns möjligheter att dra internationella politiska fördelar från ett krig ville man inte avfärda det. Att Chirac på detta sätt kunde agera pragmatiskt och följsamt till den politiska situationen berodde till stor del på att den franska konstitutionen ger presidenten stort handlingsutrymme angående utrikespolitiken.

4.2.2 Val, valtaktik och villkorslöst nej

Den tyska grundlagen föreskriver inte på ett tydligt sätt vem som ansvarar för utrikespolitiken. Det är oklart om ansvaret ligger på den verkställande makten eller om den, tillsammans med parlamentet, är ansvarig. Trots denna otydlighet är den gängse uppfattningen att förbundskanslern har den yttersta makten. Han har en stark konstitutionell position och ett brett utrymme att formulera politiken, i synnerhet utrikespolitiken (Eberwein – Kaiser 1998:19f). Konrad Adenauer¹⁰ fastställde att riktlinjerna inom europeisk politik och politiken mot USA och Sovjetunionen skulle företrädas av kanslern. Detta blev ett prejudikat för hans efterträdare, vilka därmed har kunnat definiera sin egen utrikespolitiska agenda. Förbundskanslern har ibland kritiserats för att agera väl självständigt och därmed inkräkta på ministrarnas ansvarsområden. Den otydliga konstitutionen är således omstridd då den kan leda till att kanslern tar sig alltför stora maktbefogenheter (*ibid*:20f).

Utifrån Hermanns teori konstaterar vi att Schröder kan kategoriseras som en ”predominant leader”. Dessa associeras oftast med auktoritära regimer, men kan även förekomma i stater där utrikespolitiken är hierarkiskt organiserad, där personen längst upp är ytterst ansvarig för de utrikespolitiska besluten (Hermann 2001:75,58f), vilket stycket ovan indikerade. Ett annat tecken på att förbundskanslern är en ”predominant leader” är hans personliga karaktärsdrag. I Andas och Kleines (2002:151) biografi om Gerhard Schröder beskrivs han av sina medarbetare som lynnig, krävande och auktoritär. Hermanns hypotes (*ibid*:64) om ”predominant leaders”, innebär att ledarens benägenhet att hörsamma information från den politiska kontexten avgör hur man kan kategorisera denne som beslutsfattare. Utifrån denna benägenhet kan man avgöra om beslutsprocessen bör analyseras utifrån ett Rational Actor-perspektiv, en individanalys eller en kombination av de båda.

När Irakkriget först dök upp på den politiska agendan i samband med George Bushs *State of the Union* tal i början av 2002, i vilket han angav Irak som en av ondskans axelmakter, var Schröder relativt tillmötesgående mot Bush. När den tyska valkampanjen inleddes sommaren 2002 och det stod klart att en överväldigande majoritet av den tyska opinionen motsatte sig ett Irakkrig, tog Schröder däremot en tydlig position emot ett krig (Forsberg 2005:218). Då Schröder hade väldefinierade mål med sitt agerande; han ville säkerställa att bli återvald, och då den politiska timingen hade betydelse; anpassningen till situationen och det tyska Förbundsdagsvalet, motiverar detta att en kombination av Rational Actor-modellen och en kognitiv individanalys förklarar hans agerande (Hermann 2001:67).

Den inrikespolitiska situationen var en viktig faktor i förklaringen till Tysklands ställningstagande, då Schröder tog stor hänsyn till Förbundsdagsvalet i beslutsprocessen. Valet hölls på hösten 2002 och låg därmed i direkt anslutning till Irakkrisens upptrappning. Sannolikheten att Schröder utnyttjade Irakfrågan

---

¹⁰ Tysklands första förbundskansler efter andra världskrigets slut.

under valkampanjen är stor då flera författare insinuerar detta¹¹, vilka menar att Schröders valtaktik tyder på det. Hans villkorslösa nej, vilket han deklarerade under valkampanjen, vidmakthöll han under hela valrörelsen fram till Förbundsdagsvalet i september samma år (Krell 2003:4). Under sina första tre år vid makten drev Schröder en amerikansvänlig politik, vilken bland annat innefattade tyska militära styrkor i Kosovo och Afghanistan. Denna politik reviderade han dock när valet på hemmaplan tycktes bli en hård kamp med sjunkande popularitet för sig och sitt parti SPD¹² (Shapiro 2004:10). Enligt Gert Krell (2003:44) använde sig Schröder av antiamerikanism under valkampanjen, i kontrast med hans första år vid makten. Forsberg (2005:226) menar likaså att Schröder hade valt en närmare kurs gentemot USA och avstått från hård kritik om inte valkampanjen förelegat. I sina memoarer skriver Schröder själv att han blev förvånad över att det väckt sådan uppmärksamhet att han hade gjort Irakfrågan till ett viktigt ämne under valkampanjen. ”Hur hade jag annars kunnat överleva denna valkampanj utan att markera en tydlig position i denna fråga, som var så viktig för folket?” (web 4)

Detta talar för att hans agerande var en kortsiktig, taktisk omvändning och nyttomaximerande utifrån sitt eget och partiets perspektiv. Även om det visade sig lönsamt för Schröder på kort sikt, betvivlar vi att det var rationellt genomtänkt i ett längre perspektiv. Att så villkorslöst motsätta sig USA anser vi är irrationellt då han på detta sätt riskerade Tysklands anseende. Krell (2003:45) hävdar att detta förfarande var arrogant och amatörmässigt och begränsade Tysklands chanser till att kunna påverka händelseförloppet.

Att Schröder valde att politisera Irakfrågan för att säkerställa att bli återvald kan sammankopplas med Bjerelds och Demkers teorier om varför partier politiserar utrikespolitiska frågor. Den tyska regeringen bestod vid denna tidpunkt av en röd-grön koalitionsregering där de båda partierna SPD och De Gröna har pacifistiska traditioner. De senare har starka rötter inom fredsrörelsen och dåvarande utrikesminister Fischer har sin partitillhörighet här. SPD har historiskt varit ett tydligt ideologiskt orienterat parti där pacifism och antimilitarism har haft en speciell ställning (Lindahl 2004:57,63). Schröder såg en stor möjlighet i att kritisera USA:s planer på en Irakinvasion, då frågan gynnade regeringspartiernas pacifistiska karaktär och deras position angående militärt handlande. Regeringens ställningstagande kan således antas ha en stark grund i deras ideologiska orientering. Den andra förutsättningen enligt Demker och Bjereld; en engagerad väljarkår, var också uppfylld. Under sommaren 2002 motsatte sig mer än 80 procent av den tyska befolkningen en militär intervention i Irak. De förkastade till och med ett krig även om Saddam Hussein förfogade över massförstörelsevapen (Busse 2003:15, Haumann - Petersen 2004:320). Med vetskap om allmänhetens starka motstånd tyder mycket på att Schröders bestämda ställningstagande blev som vind i seglen för det stundande valet.

---

¹¹ Se exempelvis Gordon – Shapiro, 2004., Forsberg 2005., Haumann – Peterson, 2004., Heck 2003.

¹² Sozialdemokratische Partei Deutschlands.

Detta resultat kan även diskuteras i anslutning till Schuster och Maiers artikel (2006), vilken framhäver betydelsen av ideologisk bakgrund i förklaringen till varför Tyskland valde att inte stödja Irakkriget. Författarna konstaterar att i Tysklands fall formade partier och deras ideologiska positioner till stor del utrikespolitiken. Vänsterorienterade regeringar tenderar att värdera fred och icke-militära medel högre än högerorienterade, speciellt då det inte föreligger något tydligt humanitärt motiv till intervention (Schüster – Maier 2006:229f).

I polemik med deras hypotes står det faktum att inte heller oppositionen accepterade ett amerikanskt, unilateralt agerande (Forsberg 2005:218). Enligt kristdemokraternas partiordförande Angela Merkel hade inte heller en CDU-ledd regering bidragit med trupper, men man hade valt mindre populistiska och konfronterande lösningar (Karp 2005:75). Vi är av den uppfattningen att denna partipolitiska förklaring trots allt har betydelse, framförallt på vilket *sätt* man opponerade sig. Schröder var som sagt mycket resolut i sina uttalanden vilket bidrog till de förgiftade relationerna mellan USA och Tyskland (Heck 2003:5). I enlighet med Schuster och Maiers resultat präglade regeringens ideologi den förda utrikespolitiken under Irakkrisen.

Beaktar man det faktum att Schröder och SPD sjunkit i popularitet inför valet, men att Schröders antikrigsretorik förbättrade deras väljarsiffror under valkampanjen, (Gordon - Shapiro 2004:100, Heck 2003:6) blir även folkopinionens inverkan en intressant förklaringsvariabel. För att tysta spekuleringarna avfärdade Schröder i augusti 2002 att Tyskland skulle delta i en militär invasion av Irak. Det visade sig vara retoriskt gynnsamt och blev därefter en viktig del i valkampanjen (Heck 2003:6, Forsberg 2005:218). Vetskapen om att Tyskland var ett av de länder där allmänheten var som mest kritisk till en invasion i Irak blev därmed en viktig faktor på det inrikespolitiska planet och för Schröders ställningstagande. Trots att vi konstaterar att folkopinionen var av stor betydelse, var den just det pga. valet. Partisystemet utgör den viktigaste länken mellan samhället och det politiska systemet och folkopinionen påverkar utrikespolitiken i huvudsak genom partisystemet (Risse-Kappen 1991:491,193). Vi tror inte att Schröder hade hörsammat allmänheten i lika högra grad om det inte varit val.

Att pacifismen inte hade någon större betydelse på systemnivån, medan det blev ett viktigt inslag i inrikespolitiken, tillskriver vi retoriken i samband med valet, där pacifism kom att politiseras i syfte att gynna SPD. Sammanfattningsvis anser vi att den faktor som har högst relevans för Schröders agerande är det faktum att valet till Förbundsdagen i september 2002 var av högsta prioritet på den politiska agendan. Det är dock viktigt att betona att landets politiska system, regeringens ideologiska ståndpunkter i kombination med folkopinionens inverkan också är betydelsefulla aspekter i förklaringen till Tysklands ställningstagande.

4.2.3 Komparativ analys

I detta avsnitt utvärderar vi den betydelse partipolitik, beslutsprocessen och den inrikespolitiska situationen hade för ländernas ställningstagande. Vi är av den uppfattningen att beslutsprocessen i Tyskland påverkades av Förbundsdagsvalet och var avgörande för Schröders position, medan beslutsprocessen i Frankrike präglades av utrikespolitiska hänsynstaganden inom FN: säkerhetsråd.

Den till synes mest avgörande skillnaden på den inrikespolitiska arenan, vilken fick tydliga konsekvenser för Irakkrisen, var valet till Förbundsdagen i Tyskland. Följderna av detta var att Irakkrisen blev en het valfråga i Tyskland och att partier och partipolitik fick större betydelse än i Frankrike. Frankrike hade visserligen presidentval våren samma år, men då Irakkriget ännu inte fått politisk genomslagskraft vid denna tidpunkt behövde inte Chirac ta ställning till detta. När Irakkrisen väl bröt ut hade Chirac redan inlett en ny mandatperiod och i jämförelse med Tyskland spelade inrikesdebatten och partipolitiken mindre roll.

Den tyska allmänheten krävde klara besked och Schröder blidkade den genom att kategoriskt motsätta sig USA:s planer på ett krig. Det visade sig följaktligen gynna SPD, varför man kan hävda att Irakkrisen banade väg för Schröders valseger. Vi menar att Schröder inte hade varit lika skarp i sina ordalag gentemot USA utan en valkampanj i åtanke. För Chirac fanns det däremot inget behov av att på samma uttryckliga sätt markera sitt avståndstagande till ett Irakkrig i någon valkampanj, trots att opinionen i Frankrike, precis som i Tyskland, starkt ställde sig emot USA:s krigsplaner.

Trots att både Frankrike och Tyskland motsatte sig en amerikansk intervention i Irak hade Frankrike en högerregering och Tyskland en vänsterregering¹³. Det framstår således som att partitillhörighet enligt Schuster och Maiers hypotes enbart stämmer in på Tyskland. En mer ingående analys avslöjar dock att det finns vissa likheter länderna emellan. Det franska socialistpartiet förespråkade samma linje som SPD i Tyskland; de var kategoriskt emot ett krig. Tyska CDU hade en förhållandevis snarlik linje som Chirac och hans UMP, vilken innebar en mer försiktig kritik mot kriget.

Frankrikes beslut kan i större utsträckning uppfattas som rationellt och genomtänkt i förhållande till Tysklands, pga. att det fanns färre inrikespolitiska faktorer Chirac behövde ta hänsyn till i beslutsprocessen. Anledningen till att vi anser att Schröders beslut framstod som mindre rationellt tillskriver vi det tyska valet. För att blidka hemmaopinionen och förbättra sina opinionssiffror formades valkampanjen av en retorik som spelade på populistiska och antiamerikanska uttalanden. Detta kan ställas i kontrast till Chiracs vilja att stå på god fot med USA, bland annat genom att inte utesluta en militär intervention. Schröders agerande var kortsiktigt nyttomaximerande då denna retorik banade väg för hans valseger. Däremot var det mindre rationellt att så kategoriskt motsätta sig ett krig, vilket resulterade i att man försatte sina chanser till att påverka USA:s agerande, då förtroende och förhandlingsmöjligheter gick förlorade.

---

¹³ Se Schuster och Maiers klassificeringsmodell över vänster- och högerpartier, 2006:230.

Kontentan av denna jämförelse är att det i Tysklands fall är mycket tydligt att den inrikespolitiska situationen hade en mer avgörande betydelse än för Frankrike. Då den franska presidenten i allmänhet har möjlighet att agera självständigt och rationellt, i synnerhet under Irakkrisen, kunde Chirac ta relationen till USA och samarbetet i FN:s säkerhetsråd i större beaktande och således agera rationellt utifrån dessa omständigheter.

4.3 Individnivå

I denna tredje del har vi för avsikt att analysera hur personligheterna hos Jacques Chirac och Gerhard Schröder påverkade utfallet av våra frågeställningar. Framförallt behandlas deras ”belief systems” utifrån Alexander Georges och Jerel Rosatis kognitiva teorier.

4.3.1 Chirac och arvet efter Charles de Gaulle

Vi anser att Chiracs förebild Charles de Gaulle hade en stor inverkan på dennes ”philosophical beliefs”, vilka hade betydelse för Irakkrisen. Charles de Gaulles utrikespolitiska ambitioner bestod framför allt i att återupprätta Frankrike som en världens supermakter; Frankrikes oberoende var viktigare än att bevara de starka vänskapsbanden med USA. De Gaulle började bland annat föra en ny politik i Mellanöstern och Irak. I utförandet av denna politik gjorde han inte åtskillnad på varken ideologi eller regim hos världens stater, dvs. han såg dem ur ett realpolitiskt perspektiv (Sjöberg et al 1967:46). Som ett led i att han inte lät USA föra taktipinnen över den franska utrikespolitiken struntade han i den uppdelning supermakten hade gjort mellan goda och onda stater under kalla kriget och ansåg att statens suveränitet var viktigast.

Även om Chirac gestaltas som en ovanligt USA-vänlig president i franska termer, finns det onekligen tecken under Irakkrisen som tyder på att han inte fann sig i att USA dikterade villkoren för världspolitik. I såväl Chiracs som de Villepins uttalande finns det klara besvärjelser över USA:s unilaterala intentioner. Det faktum att Chirac tog täten i oppositionen mot de amerikanska krigsplanerna är ett tacken på att han gärna såg sig som ledaren för en nation av stor rang, mäktig nog att stå upp mot supermakten. Detta ser vi som ett bevis på att Chiracs ”philosophical beliefs” i stor mån är präglade av de Gaulles politik. ”Le Rang” heter för övrigt det kapitel i de Gaulles memoarer där den förre presidenten offentliggör sin strävan att återupprätta Frankrike som en av världens stormakter (Sjöberg et al 1967:38).

I samband med Chiracs relation till USA tillmäter hans vän Denis Tillianic¹⁴ stort värde till de ungdomsminnen Chirac hade från den franska befrielsen under andra världskriget (Graff 2003). De amerikanska truppernas närvaro och den efterföljande Marshallhjälpen påverkade säkerligen Chiracs ”philosophical beliefs” i en USA-vänlig riktning. I början av 1950-talet arbetade Chirac som truckförare i St. Louis, tog sommarkurser vid Harvard Business School och liftade dessutom över hela den amerikanska kontinenten (*ibid*: 2003). Chirac uppger själv att han ”verkligen tycker om USA” och att han blir ”våldigt ledsen” när han beskrivs som en antiamerikan (*ibid*:2003). Chiracs motstånd till Irakkriget bör sålunda inte böttna i någon antiamerikanism.

Chirac och Saddam Hussein möttes under 1970-talet minst fem gånger och utvecklade obestridligen en nära vänskap (Styan 2006:125). Det var under Giscard d’Estaing presidentskap¹⁵ då Chirac innehade premiärministerposten som vänskapen uppstod. President Giscard vägrade sig för de mellanösternpolitiska frågorna varför Chirac kunde använda sig av sina egna idéer och omdöme i politiken till Irak (*ibid*:123). När Chirac anlände till Bagdad i november 1974 var det för att stärka det bilaterala förhållandet länderna emellan, och detta år blev även Frankrike den största exportören av tillverkade varor till Irak (*ibid*:124). Frankrike gick så långt att man deklarerade att man skulle leverera två kärnreaktorer till landet. Trots att det är svårt att värdera står det klart att Chirac och Hussein såg ut att trivas väldigt bra ihop och när Hussein gjorde återbesök i Paris tio månader senare hälsades han välkommen av Chirac med orden ”Du är min personlige vän [...] du kan vara säker på mitt förtroende, omtanke och tillgivenhet [...]” (*ibid*:125).

Även om det gick nära 30 år mellan dessa möten och Irakkrisen är det enligt Rosatis teori om kognitiv konsistens fullt möjligt att Chirac har bibehållit sin positiva inställning till den irakiske presidenten. Enligt denna teori hänger individens ”belief system” samman på ett sätt som gör att enstaka ”beliefs” inte kan diskrimineras utan att hela systemet raseras (Rosati 2001:64). Faktum är att Chirac under 1970-talet upprepade gånger dessutom gjorde liknelser mellan utmärkande drag ur den irakiska och den franska politiken (Styan 2006: 125).

Vi tror att den gamla vänskapen med Hussein framförallt påverkade på vilket sätt Chirac uppfattade hotbilden från Irak och dess ledare. Att Chirac hade så stor politisk erfarenhet av Mellanöstern i stort bör också ha påverkat hans ”belief system”. Om detta vittnar en fransk diplomat i Paris, som påpekar att ”Chirac tycker att han förstår Mellanöstern väldigt bra och anser verkligen att en militär intervention kommer ha en destabiliserande inverkan på regionen” (Graff 2003).

Även om Chirac ansåg att en militär intervention var en sista utväg är han inte någon pacifist. Även denna sida kan man spåra från de Gaulle och från fransk historia. I jakten på att återupprätta forna tiders rang och markera sitt oberoende från USA var anskaffandet av kärnvapen ett viktigt steg för de Gaulle. Frankrike skulle inte ha fullständig kontroll över sitt eget öde utan dessa vapen, enligt

---

¹⁴ Författare till Jacques Chiracs memoarer.

¹⁵ Frankrikes president mellan åren 1974-81.

honom själv (Sjöberg et al 1969:40). I en intervju i februari 2002 poängterade Chirac att ”Frankrike inte är ett pacifistiskt land, vi har för närvarande mer trupper på Balkan än vad USA har” (Graff – Crumley 2003).

Sammanfattningsvis anser vi att Chirac till stora delar har formats av de Gaulles utrikespolitiska agenda. Målen i utrikespolitiken, där Frankrikes rang och prestige stod i centrum, återspeglades i Chiracs politik, så ock den accepterande inställningen till krig. Vi tror att det vänskapliga förhållandet på 70-talet till Saddam Hussein kan ha påverkat hur Chirac tolkade hotbilden från Irak och dess president. Chiracs erfarenheter av USA bör däremot snarast bidra med en positiv prägel på förhållandet mellan USA och Frankrike.

4.3.2 Den opportunistiske Schröder

Det är rimligt att anta att en del av Schröders ”philosophical beliefs” har formats av Tysklands pacifistiska kultur. Schröder inledde sin politiska karriär 1963 då han som 19-åring blev medlem i SPD. 1968 anslöt han sig till den vänsterliberala, radikala studentrörelsen (Hacke 2005:542). Som nämnts tidigare har SPD en tydlig position angående pacifism, åsikter som troligtvis har satt sina spår i Schröders ”philosophical beliefs”.

Detta kan dock inte helt förklara hans motstånd till Irakkriget. I samband med terrorattacken den elfte september gick Schröder längre än någon annan av sina företrädare och lovade Bush Tysklands ”villkorlösa lojalitet” (web 5) och Tyskland har även deltagit med militära trupper i flera oroshärdar. I samband med detta uttalande deklarerade Schröder att Tyskland hade inlett en ny fas i historien och var villig att bidra med militära styrkor utomlands för att försvara frihet och mänskliga rättigheter (Forsberg 2005:217). Det talar emot att en inrotad pacifism enbart var det som vägledde Schröder.

Hacke (2005:542) menar att Schröders generation hade ett ambivalent förhållande gentemot USA. Å ena sidan växte de upp och influerades av den amerikanska ungdomskulturen, å andra sidan var de mycket kritiska till dess utrikespolitik under Vietnamkriget. Denna generation relaterade inte till det amerikanska stödet under andra världskriget, utan växte istället upp med bilden av en aggressiv och grym amerikansk krigsföring i Vietnam.

Schröder har troligtvis också påverkats av den förändring som skett i Tyskland efter återföreningen, vilken uttrycker ett växande politiskt oberoende och ett Tyskland som etablerat sig i sin roll som en av stormakterna i Europa (Forsberg 2005:224). Sammantaget är det sannolikt att förmoda att denna förändring, i kombination med en negativ bild av en amerikansk krigsföring och unilateral utrikespolitik, har format Schröder och hans ”philosophical beliefs”.

Enligt Karp (2005:61f) grundar sig förändringen av den tyska utrikespolitiken på framväxten av *Weltanschauung*¹⁶. Denna syn baseras på de positiva egenskaper som den internationella rätten innebär, såsom kraften bakom regler, normer och överenskommelser och de mekanismer som verkar för fred och stabilitet. Hon menar att denna vision ger liv åt den tyska självständiga identiteten. Här kan man konstatera att arvet efter Immanuel Kant lever kvar i Tyskland. George (1969:197) omnämner *Weltanschauung* i sin artikel som ett exempel på en sorts ”beliefs”, vilken influerar politikens beslut beträffande grundsynen på politiken och deras föreställning av korrekt strategi och taktik. Om nu Schröder har påverkats av denna vision, vilket vi anser troligt, förklarar det en stor del av Schröders ställningstagande. Dels ansåg han att kriget var orättfärdigt och att fred alltid är sista utvägen, dels var positionen ett tecken på Tysklands politiska oberoende.

Vi kopplar även Rosatis resonemang om individers förväntningar till Schröders agerande. Innan Irakkrisen uppfattade Schröder inte Bush som en unilateral beslutsfattare, utan förväntade sig att han skulle konsultera honom innan något beslut fattades. Efter USA:s vicepresident Cheneys tal i augusti 2002 ändrade han dock sin uppfattning. Schröder tolkade talet som att Vita Huset hade bestämt sig för att attackera Irak, oavsett vad omvärlden eller dess allierade ansåg. ”Så behandlar man inte sina vänner” var Schröders respons, som upplevde att Berlin inte var rådfrågad i ärendet (Forsberg 2005:224). Förmodligen reagerade Schröder, enligt Rosatis teori, instinktivt efter att ha svikits sina förväntningar. I en intervju i *New York Times* den femte september 2002 uppgav Schröder att en viktig skillnad i hans stöd efter den elfte september och hans motstånd mot Irakkriget, var att man 2001 upplevdes som en jämbördig partner och blev konsulterad i ärendet, vilket man inte blev angående Irak (web 6). En av orsakerna till Irakkrisen låg således i de skilda förväntningar som Schröder och Bush hade av varandra. Washingtons ökade krav på lojalitet och stöd efter terrorattackerna stod i strid med Berlins begäran att bli en mer erkänd och konsulterad allianspartner. Utifrån detta drar vi slutsatsen att då Schröder inte ens erbjöds någon förhandlingssituation tog han kategoriskt avstånd.

I Andas och Kleines biografi (2002:150) om Schröder framgår det att Willy Brandt¹⁷ har varit en stor förebild för Schröder och att han influerats och tagit intryck av honom, både som person och av den politik han bedrev. Framförallt beundrade Schröder Brandts förmåga att anpassa sig med fingertoppskänsla inför förändringar. Då Schröder anser att politiken ständigt söker ”nya trender, nya strömningar och nya riktningar” (*ibid*:150) är detta en egenskap han värderar högt. Schröder citeras i biografien beträffande hans syn på att det finns två olika möjligheter att bedriva politik. ”Den ena är att invänta och se hur saker utvecklas, den andra är att intervensera och påverka. Jag tror att vi ibland, av internpolitiskt hänsynstagande, inte har mod att ta risker” (*ibid*:150).

---

¹⁶ Betyder världsåskådning och är en vision om den internationella världsordningen och de principer som styr den.

¹⁷ Tysklands första socialdemokratiska förbundskansler mellan åren 1969-74.

Man kan utifrån detta förmoda att Schröder förespråkade det andra sättet att bedriva politik och att han ansåg att man borde ta risker. Det kan härledas utifrån Schröders "instrumental beliefs", dvs. hans egen tilltro på hur han som person kan påverka sin omgivning genom politiskt handlande (George 169:199). Under valkampanjen kom hans "instrumental beliefs" i uttryck. Vi anser att man kan kalla Schröder för opportunist då han tog tillfället i akt att politisera Irakfrågan och utnyttja den starka opinionen emot ett krig för att säkerställa att bli återvald. Vidare tog Schröder en stor risk genom att sätta sig emot en av sina främsta allierade, då det var uppenbart att relationerna mellan de båda kunde bli ansträngda. Detta var dock något han offrade, dels pga. den inrikespolitiska situationen och dels för sin politiska övertygelse, att Irakkriget saknade övertygande argument.

Det är en väns plikt att visa lojalitet, men också [...] att bidra med rationella argument i den politiska debatten. En väns plikt är inte bara att samtycka i allt, utan att säga: 'Vi är oense på denna punkt'.¹⁸

Sammanfattningsvis var Schröders "philosophical beliefs" avgörande för den ståndpunkt han kom att ta i Irakfrågan, medan hans "instrumental beliefs" förklarar hans bestämda agerande. SPD:s pacifistiska åsikter, Schröders personliga uppfattning av USA:s unilaterala utrikespolitik i kombination med Tysklands växande internationella roll anser vi är centrala förklaringar till hans beslut. Att påverka och våga ta risker, vilket kännetecknar hans politiska ledarstil, förklarar varför han så kategoriskt motsatte sig kriget.

4.3.3 Komparativ analys

Vi ska här jämföra Jacques Chiracs och Gerhard Schröders personligheter, framförallt hur deras "belief system" är format. Vi argumenterar för att deras syn på världsuppfattningen och pacifismen skiljer sig åt. Man kan även se att deras olika relationer till George W. Bush och Saddam Hussein hade betydelse för händelseutvecklingen.

I den mån Chiracs "belief system" är påverkat av Charles de Gaulle finns det starka prioriteringar för en utrikespolitik präglad av upprätthållandet av Frankrikes rang och suveränitet. I Tyskland fanns ingen motsvarighet till denna stormaktssträvan och Schröder hade pga. detta istället en mer diskret syn på Tysklands roll i det internationella systemet. Schröder såg Tyskland som en aktör bland flera andra, medan Chirac ansåg att Frankrike borde gå i bräschen för internationellt samarbete. Detta visade sig bland annat genom att Frankrike, med Chirac i spetsen, ledde oppositionen mot USA i säkerhetsrådet. Schröder fick en

---

¹⁸ (web 7).

mer marginell roll då han pga. valet hade målat in sig i ett hörn och försakat sina möjligheter att påverka händelseförloppet.

En annan faktor som skilde de båda regeringscheferna åt var hur deras ”belief system” formats av pacifism och arvet efter andra världskriget. Medan Schröder är uppvuxen med en pacifistisk kultur som till viss del präglat hans syn på politiken har den franska kulturen inte innehållit samma element av antimilitarism, vilket därmed inte förklarar Chiracs motstånd till Irakkriget. Att Chirac till en början inte uteslöt en militär intervention under Irakkrisen vittnar om att han hade en mer positiv syn på militära medel, vilket även det kan förklaras av de Gaulles inverkan på hans ”belief system”.

Ett skäl som dock kan tillskrivas Chirac, men inte Schröder, är hans uppfattning om Irak och Mellanöstern. Chiracs förebild de Gaulle propagerade på sin tid för Iraks självständighet gentemot USA och Sovjet, vilket gjorde att det upprättades ett nära förhållande mellan Frankrike och Irak. Detta i sin tur ledde till nära kontakter och handelsförbindelser på 70-talet. Detta i kombination med Chiracs personliga erfarenheter av Irak och Saddam Hussein gjorde att Chirac utifrån denna aspekt upplevde regimen mindre hotfull. Schröder däremot hade varken någon historisk relation till Irak eller personlig kontakt med Hussein.

Utifrån det material vi använt oss av har vi den uppfattningen att det inte fanns någon speciell relation mellan Bush och Chirac, till skillnad från den mellan Schröder och Bush, vilken vi tolkar som tämligen god innan Irakkrisen bröt ut. Denna relation kan således förklara varför Bush kände sig mer sviken av Schröders motstånd än av Chiracs. Bush gick till och med så långt i sina uttalanden att han kallade Schröder för lögnare, då han hävdade att Schröder lovat honom sitt stöd för kriget¹⁹ (Cogan 2003:102). Schröder i sin tur kände sig nonchalerad, då han upplevde att han inte fick ta del av förhandlingarna, och agerade därmed instinktivt och irrationellt genom sitt kategoriska avståndstagande. Detta beteende kopplas samman med hans opportunistiska karaktär, vilket blev följden av att han genom antiamerikanska utspel under valkampanjen räddade sin politiska karriär och blev återvald.

Avslutningsvis anser vi att Chiracs ”belief system” inte medförde något större irrationellt moment. Även de Gaulles politik ansågs på sin tid pragmatisk och realpolitisk, vilket kan förklara detta. Schröder präglades till större del av normer och det faktum att han kände sig negligerad av Bush, vilket vi ser som en kompletterande faktor till varför han valde en så kategorisk ståndpunkt. Således var det, förutom Förbundsdagsvalet, även Schröders svikna förväntningar och normstyrda uppfattning, som en del av hans ”belief system”, vilket förklarar den irrationella delen av hans beslut.

---

¹⁹ Enligt Cogan som hänvisar till *Le Monde diplomatique* 2003-04-14.

5 Slutsatser

5.1 Avslutande diskussion

Efter denna undersökning konstaterar vi att det inte är möjligt att diskriminera mellan de tre analysnivåerna, på så sätt att alla har relevanta inslag i förklaringen. I viss utsträckning kompletterar analysnivåernas teorier varandra, medan de ibland kan te sig motsägelsefullt. I Tysklands fall var pacifism inte någon väsentlig förklaringsvariabel på systemnivå, medan den på statsnivå fick större betydelse.

Resultatet av vår analys pekar mot att statsnivån hade mest bärkraft i förklaringen till Tysklands beslut. Framförallt den inrikespolitiska situationen, vilken präglades av Förbundsdagsvalet, hade allra störst betydelse för den ställning Tyskland kom att ta emot Irakkriget. I Frankrikes fall är det svårare att urskilja vilken nivå som kan ha haft mest inverkan. Vad som däremot går att spåra är ett genomgående rationellt agerande i beslutsprocessen, vilket borgade för att Frankrike helt kunde fokusera på de internationella aspekterna och maximera sin vinst utifrån dessa, då den inrikespolitiska situationen hade ytterst liten inverkan. Frankrikes pragmatism i det internationella systemet kan även förklaras med att de hade de förutsättningar som krävdes; en permanent plats i FN:s säkerhetsråd.

Tyskland kan inte på samma sätt tillskrivas ett lika rationellt beteende, då Schröder styrdes av sin politiska karriär för att bli återvald, vilket resulterade i att Tysklands anseende på den internationella arenan försämrades. Vi tillskriver även det faktum att Schröder kände sig nonchalerad av Bush stor betydelse för den irrationella delen av hans beslut, dvs. att det blev så villkorslöst. Tysklands handlande var rationellt i enlighet med neorealistiska termer, då man visade prov på ”soft balancing”. Men då neorealismen inte tar hänsyn till på vilket *sätt* man valde att förhålla sig till USA och Irakkrisen, räknades inte de förluster man gjorde på sitt kategoriska motstånd in i den neorealistiska kalkylen. Eftersom Schröder styrdes av valets kortsiktiga vinster förlorade Tyskland sina möjligheter att bedriva pragmatisk politik på det internationella planet. Schröders agerande under Irakkrisen präglades av personlig opportunist, snarare än rationalitet, på lång sikt.

Avslutningsvis drar vi slutsatsen att Tysklands motstånd mot Irakkriget, pga. valet, inte kan tolkas som en varaktig trend, utan snarare som en tillfällig försämring av relationerna. Frankrikes beslut präglades i större utsträckning av de stadigvarande förutsättningarna i det internationella systemet varför man kan anta att beslutet hade blivit detsamma om det hade fattats vid en annan tidpunkt.

5.2 Fortsatt forskning

Slutligen vill vi ge några förslag på framtida forskning inom det problemområde vi behandlat i vår uppsats. Det vore intressant att göra en fallstudie på något av våra fall och på så sätt genomföra en teoriprovande undersökning. Framförallt hade vi ansett det värdefullt att på beslutsprocessen applicera olika teorier för att belysa denna aspekt ur olika infallsvinklar, dvs. i Allison och Zelikows regi.

Då vi i Tysklands fall kommit fram till att Förbundsdagsvalet hade stor betydelse för utfallet hade även en retorikanalys varit av intresse. I detta fall hade Frankrike varit lämpligt jämförelseobjekt på så sätt att man inte hade något val att anpassa sig efter. Således hade man kunnat utröna vilken betydelse folkopinionen hade för retoriken och beslutet.

6 Referenser

6.1 Primärmaterial

Tryckta källor

De Villepin, Dominique, 2004. *Toward a New World – Speeches, Essays, and interviews on the war in Iraq, the UN, and the changing face of Europe*. Hoboken, New Jersey: Melville House Publishing.

Webbkällor

web 3 =

Deutsche-Aussenpolitik.de – Online-Archive on German Foreign Policy, 2003-02-05. ”*Speech by Federal Foreign Minister Fischer at the Public Meeting of the United Nations Security Council*” Nerladdad 2006-11-27

web 6 =

Deutsche-Aussenpolitik.de – Online-Archive on German Foreign Policy, 2002-09-05. ”*Schröder: Military Action in Iraq Would Be Counterproductive*” Nerladdad 2006-12-05

web 7 =

Deutsche-Aussenpolitik.de – Online-Archive on German Foreign Policy, 2002-09-05. ”*Schröder: Military Action in Iraq Would Be Counterproductive*” Nerladdad 2006-12-05

6.2 Sekundärmaterial

Tryckta källor

Allison, Graham – Zelikow, Philip, 1999. *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. New York: Longman. 2nd ed.

- Anda, Béla – Kleine, Rolf, 2002. *Gerhard Schröder - Eine Biographie*. München: Econ Ullstein List Verlag.
- Bjereld, Ulf – Demker, Marie, 1995. *Utrikespolitiken som slagfält*. Falun: ScandBook.
- Blix, Hans, 2004. *Avväpna Irak*. Uddevalla: Bonnier fakta.
- Bowen, Norman, 2005. "Multilateralism, Multipolarity, and Regionalism: The French Foreign Policy Discourse" s. 94-116 i *Mediterranean Quarterly* vol. 16, nr 1.
- Busse, Nikolas, 2003. "Struggling with the Realities of World Politics: Transatlantic Relations Under Schröder and Fisher" s. 13-15 i *German Foreign Policy in Dialogue*, vol. 4, nr 9.
- Buzan, Barry et al, 1993. *The Logig of Anarchy – Neorealism to Structural Realism*. New York: Columbia University Press.
- Cogan, Charles, 2003. *French Negotiating Behavior – dealing with La Grande Nation*. Washington: United States Institute of Peace.
- Eberwein, Wolf-Dieter – Kaiser, Karl (edited by), 1998. *Germany's New Foreign Policy. Decision-Making in an Interdependent World*. New York: Palgrave.
- Esaiasson, Peter, et al, 2004. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Forsberg, Tuomas, 2005. "German Foreign Policy and the War on Iraq: Anti-Americanism, Pacifism or Emancipation?" s. 213-231 i *Security Dialogue*, vol. 36, nr 2.
- George, Alexander L, 1969. "The "Operational Code": A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision-Making" s. 190-222 i *International Studies Quarterly*, vol. 13, nr 2.
- Gordon, H. Philip – Shapiro, Jeremy, 2004. *Allies at War*. New York: McGraw-Hill, Inc.
- Graff, James – Crumley, Bruce, 2003. "France is not a pacifist country". *TIME Europe* 2003-02-24
- Graff, James, 2003. "The French Resistance". *TIME Europe* 2003-02-24
- Hacke, Christian, 2005. "Challenges for German Foreign Policy the the Beginning of the 21st Century" s. 541-550 i *European Review*, vol. 13, nr 4.

- Hallenberg, Jan – Karlsson, Håkan (edited by), 2005. *The Iraq War – European perspectives on politics, strategy and operations*. Routledge: New York.
- Haumann, Wilhelm – Petersen, Thomas, 2004. "German Public Opinion on the Iraq Conflict: A Passing Crisis with the USA or a Lasting Departure?" s.311-330 i *International Journal of Public Opinion Research*, vol.16, nr 3.
- Heck, Charles B, 2003. "The Poison in the Relations Between Berlin and Washington" s. 5-12 i *German Foreign Policy in Dialogue*, vol. 4, nr 9.
- Hermann, M. 2001. "How Decision Units Shape Foreign Policy" s. 47-81 i *International Studies Review*, vol 3, nr 2.
- Houben, Marc, 2005. *International Crisis Management: the approach of European states*. New York: Routledge.
- Kagan, Robert, 2003. *Of Paradise and Power. America and Europe in the New World Order*. New York: Random House, Inc.
- Karp, Regina, 2005. "The New German Foreign Policy Consensus" s. 61-82 i *The Washington Quartely*, vol. 29, nr 1.
- Krell, Gert, 2003. *Arrogance of Power – Arrogance of Impotence. The Iraq Conflict, US "Weltpolitik", and Transatlantic Relations*. Frankfurt: Peace Research Institute.
- Landman, Todd, 2003. *Issues and Methods in Comparative Politics: An introduction*. London: Routledge. 2nd ed.
- Lindahl, Rutger, 2004. *Så styrs Tyskland*. Stockholm: SNS Förlag.
- Pape, Robert A, 2005. "Soft Balancing Against the United States", s. 7-45 i *International Security*, vol. 30, nr 1.
- Risse-Kappen, Thomas, 1991. "Public Opinion, Domestic Structure, and Foreign Policy in Liberal Democracies", s. 479-512 i *World Politics*, vol 43, nr 4.
- Rosati, Jerel A, 2000. "The Power of Human Cognition in the Study of World Politics", s 45 -75 i *International Studies Review*, vol 2, nr 3.
- Safran, William, 1977. *The French Polity*. New York: Longmann Inc.
- Schuster, Jürgen – Maier, Herbert, 2006. "The Rift: Explaining Europe's Divergent Iraq Policies in the Run-up of the American-led war on Iraq", i *Foreign Policy Analysis*, vol 2, nr 1.

Sjöberg, Hans et al, 1967. *De Gaulles Frankrike*. Stockholm: Utrikespolitiska institutet.

Styan, David, 2006. *France and Iraq: Oil, Arms and French Policy Making in the Middle East*. Cambridge: TJ International Ltd

Ståhlberg, Knut, 2005. *De Gaulle – Generalen som var Frankrike*. Stockholm: Norstedts Förlag.

Tardy, Thierry, 2003. "France and the US – the inevitable clash?", s. 105-126 i *International Journal*, vol. 59 nr, 1.

Webkällor

web 1 = www.ne.se
Nerladdad 2006-11-23

web 2 =
www.tatsachen-ueber-deutschland.de *Facts about Germany*, s. 45
Nerladdad 2006-11-25

Web 4 =
<http://www.spiegel.de/international/0,1518,444748,00.html>
Nerladdad 2006-12-03

web 5 =
www.tatsachen-ueber-deutschland.de *Facts about Germany*, s. 77
Nerladdad 2006-11-25

Otryckta källor

Gustavsson, Jakob, universitetslektor vid Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet. Föreläsning 3; Komparativ metod. 2006-09-07 samt Föreläsning 8; Material. 2006-09-19

